

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВНЗ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ

Розвитку економічних відносин вимагає від вищих навчальних закладів дотримання ряду правил, в тому числі підприємницького характеру, для успішного функціонування в ринковому середовищі. Це зумовлює застосування різних методів економічної і фінансової оцінки їх діяльності при прийнятті управлінських рішень. Саме в таких умовах набуває актуальності своєчасне виявлення ознак, що свідчать про ступінь ефективності діяльності вищого навчального закладу. Ці обставини сприяють пошуку нових підходів до оцінки ефективності управління ВНЗ як суб'єкта ринкових відносин.

При значній кількості досліджень проблем економічного аналізу ВНЗ залишається неврахованим та недостатньо розробленими питання методики аналізу показників ефективності управління на рівні вищого навчального закладу, який має свої особливості і як суб'єкт ринкових відносин, і як державна установа.

Забезпечення ефективності функціонування освітньої галузі в системі ринкових відносин залежить від ряду зовнішніх та внутрішніх факторів. Ефективність роботи ВНЗ визначається тим, як швидко заклад зорієнтується в конкурентному середовищі, та яку стратегію розвитку вибере, які методи та інструменти використає для реалізації поставлених перед ним нових задач.

Вважаємо, що найкращий спосіб оцінити ефективність управління вищого навчального закладу – це проаналізувати стан його діяльності, що передбачає збір необхідної інформації про ВНЗ, враховуючи дані про господарську діяльність за останні роки, фінансовий стан, рентабельність та перспективи розвитку.

Таким чином, ефективність діяльності є індикатором рівня управління, що обумовлює розвиток вищого навчального закладу, а також об'єкт, що виражає певні господарські процеси, який в контексті нашого дослідження визначено об'єктом аналізу.

Не дивлячись на специфіку діяльності ВНЗ, їх аналіз, зазвичай, виконується на основі загальної схеми, притаманної логіці проведення економічного аналізу будь-яких підприємств, установ та організацій, яка включає в себе спеціальні розділи та складові, які узагальнено в модель, представлену на рис. 1. Модель економічного аналізу діяльності ВНЗ представлена у вигляді сформованих завдань: оцінка динаміки, обсягів та структури ресурсів ВНЗ в умовах реальної автономії, аналіз господарської діяльності ВНЗ, оцінка значень індикативних показників ефективності управління ВНЗ, пошук шляхів оптимізації індикаторів ефективності управління закладу; об'єктів у вигляді індикаторів ефективності діяльності ВНЗ, згрупованих у однорідні блоки; суб'єктів в особі спеціалізованих структур Міністерства освіти і науки та керівництва навчального закладу; етапів економічного аналізу діяльності у частині забезпечення ефективності управління ВНЗ, які включають у себе: аналітичне обґрунтування та встановлення рівня ефективності діяльності ВНЗ, аналіз результатів господарської діяльності закладу,

аналітичне забезпечення обґрунтування джерел та способів забезпечення підвищення ефективності управління навчальних закладів, аналітичне обґрунтування виникнення ризиків та шляхів їх мінімізації через розрахунок індикативних показників, що визначають ефективність управління навчальних закладів.

Кожна із зазначених складових потребує окремої уваги. Проте зупинимося детальніше на однорідних блоках, які визначають оригінальність запропонованої моделі. Нами виділено чотири блоки, до яких запропоновано показники ефективності діяльності, які, на нашу думку, у повному обсязі характеризують більшість аспектів функціонування ВНЗ з позиції фінансового стану, кадрового забезпечення та контингенту студентів. Блок 1 – «Аналіз фінансового стану» має такі показники як: аналіз капіталу, фінансової стійкості та майнового стану. До Блоку 2 – «Аналіз кадрового забезпечення» віднесено: коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт якісного складу за науковим ступенем і вченим званням, коефіцієнт якісного складу за основним місцем роботи за загальною чисельністю та у частині кандидатів і докторів наук, доцентів і професорів, коефіцієнт якісного складу за забезпеченістю освітніх програм докторами наук. До Блоку 3 – «Аналіз взаємозв'язку «Фонд оплати праці – Контингент за державним фінансуванням – Якісний склад НПП»» віднесено аналіз взаємозв'язку між ФОП і контингентом за джерелами фінансування та між ФОП і якісним складом НПП. Блоку 4 – «Аналіз контингенту студентів» містить: розрахунки коефіцієнтів співвідношення кількості студентів на одну штатну одиницю НПП, оборотності прийому студентів, співвідношення студентів-контрактників і бюджетників.

На основі виділених складових розроблено модель економічного аналізу діяльності ВНЗ у частині забезпечення ефективності управління в умовах реальної автономії. Модель включає в собі завдання аналізу, об'єкти, суб'єктами та етапами аналізу. Оригінальністю моделі є об'єкти аналізу, що представлені блоками показників ефективності діяльності: аналіз фінансового стану, аналіз кадрового забезпечення, аналіз взаємозв'язків фонду оплати праці з контингентом за джерелами фінансування та якісним складом НПП, аналіз контингенту студентів. Кожен блок містить ряд показників ефективності діяльності ВНЗ.

Практична цінність запропонованої методики полягає в розширенні аналітичного інструментарію економічного аналізу освітнього закладу та можливості об'єктивного оцінювання рівня ефективності управління ВНЗ в умовах реальної автономії на основі виділених індикативних показників. В перспективі подальших досліджень планується розробка методичного підходу до стратегічного вибору ВНЗ на основі оцінки рівня реальної автономії та ефективності управління ВНЗ.